

Jan Kruis, Foto Sake Elzinga.

[K] **JAN KRUIS. MEER DAN DE AUTEUR VAN
"JAN, JANS EN DE KINDEREN"**

Een zwaarlijvige rosse kater en fragiele poes, een koppige opa en bezorgde oma, een vitale familie die commentaar levert op het gezinsleven en de (mini)maatschappij die hen omringt. *Jan, Jans en de kinderen*, een sublieme paginastrip die al sinds 1970 in het Nederlandse tijdschrift *Libelle* verschijnt, is een vaste waarde in het Nederlandse stripwezen die maar niet kapot te krijgen lijkt en door generatie na generatie bewierookt wordt.

Jan Kruis (77), de geestelijke vader van die heerlijke familie, kijkt als respectievelijk vader, oom en opa dan ook zeer goed naar zijn directe omgeving. "Als je een beetje aandachtig je naasten bestudeert, is de inspiratie zonder meer onuitputtelijk", weet hij. Bijna veertig jaar boog hij zich over *Jan, Jans en de kinderen*, en dat is in de stripwereld niet onopgemerkt voorbijgegaan. Hij kreeg er begin 2010 de eerste Marten Toonder Prijs voor. Geen auteur die het de brave, bescheiden Kruis niet gunde. En dat de man al die tijd meer in zijn mars had dan enkel

een familiedagstrip, bewees hij in 2007. In dat jaar publiceerde hij bij De Bezige Bij plots een stripbewerking in groot formaat van *Woutertje Pieterse*, na *Max Havelaar* wellicht het bekendste boek van Multatuli (1820-1887). De gevoelige Amsterdamse jongen Woutertje botst in dat boek omwille van zijn dichtertelijke aard met zijn kleinburgerlijke omgeving. Kruis leverde er illustraties voor die naast en tussen de originele tekst van Multatuli geplaatst werden. Niet op z'n Dick Matena's, dus, want in tegenstelling tot die laatste gebruikte Jan Kruis wel degelijk tekstballonnen, verkortte hij teksten of werden leesstroken onderaan bij een tekening gevoegd. Op dit moment werkt Kruis, intussen is hij ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, aan het tweede deel. Nog lang niet uitgezongen, heet dat.

Maar vergis je niet: Jan Kruis kreeg wel de Marten Toonder Prijs, Nederlands belangrijkste bekroning voor strips, maar dat wil niet zeggen dat hij enkel stripauteur is. Kruis beheerst meer disciplines. Hij is een begenadigde illustrator en schilder, getuige opvallende doeken zoals onder meer

een gigantisch portret van de Nederlandse koninklijke familie.

Dat Kruis nu gelauwerd wordt, heeft hij vooral te danken aan Wim Meuldijk, die lang voor hij bekend werd met *Pipo de Clown*, furore maakte met *Ketelbinkie* en *Sneeuwvlok de Eskimo*. Die laatste titel zou Jan Kruis later omschrijven als zijn lievelingsstrip. Meuldijk maakte er tussen 1942 en 1944 meer dan duizend afleveringen van voor de kranten *Voorwaarts* en *Het Volk*. Het toeval speelde een grote rol in de ontmoeting van beide heren. Meuldijk woonde immers in de buurt van Kruis' oudtante in Rotterdam, en zo trok die laatste op een goede dag zijn stoute schoenen aan, belde hij aan bij Meuldijk en zijn durf resulteerde in tekenlessen. Kruis leerde er voor het eerst met Oost-Indische inkt tekenen.

Later zette Kruis zijn opleiding voort aan de Rotterdamse Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen (nu de Willem de Kooning Academie), waar hij voor het eerst in aanraking kwam met het begrip kunst en de (Nederlandse) grootmeesters van de schilderkunst.

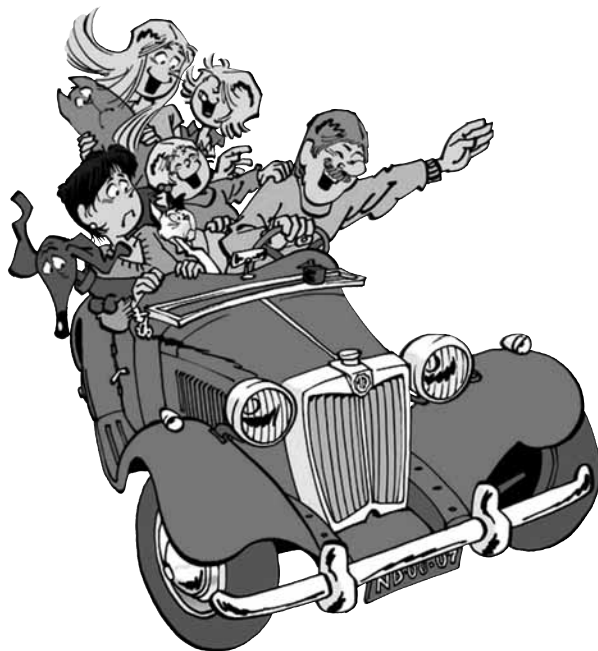

Afbeelding uit Jan Kruis' verstripping van Multatuli's *Woutertje Pieterse*, © De Bezige Bij.

Waardering voor die schilders en hun werken kwam pas veel later. Enkel de strip genoot in deze periode zijn voorkeur, en toen in november 1947 het eerste *Tom Poes*-weekblad verscheen, wist hij het zeker: hij zou stripauteur worden. Een eerste strip, *De avonturen van prins Freddie*, verkocht hij voor 125 gulden (zo'n 62 euro) aan een uitgever, maar een publicatie kwam er nooit. De noodzaak aan geld dreef hem naar de afdeling reclame op de Rotterdamse Academie. De guldens kwamen ook, met name toen hij aan de slag ging bij het Rotterdamse reclamebureau Nijgh en Van Ditmar. Maar ook al werd zijn talent daar erkend, werd hij overal ingeschakeld en leerde hij er zelfs cartoontekenen, gelukkig was Kruis niet. Met het groter worden van het bedrijf, werd zijn enthousiasme kleiner. Helaas eindigde zijn daaropvolgende sollicitatie bij de studio van Marten Toonder in mineur, maar niettemin lokte de vrijheid hem en kluste hij bij door technische tekeningen en modeltekeningen van wagens te leveren. Intussen kon hij ook zijn strips voortzetten in de dagbladen *Trouw* en *De Havenloods*, waarvoor

hij opnieuw *De avonturen van prins Freddie* bovenhaalde.

In 1958 werd Kruis gevraagd mee te werken aan *Olidon*, een jeugdblad dat reclamebureau Van Maanen maakte voor Shell. Kruis tekende er de cowboystrip *Tommy* voor, maar later ook de éénpaginastrip *Stientje en Gertje*, alsook allerhande reclamestripjes voor Bounty of Milky Way. En goed betaalde ansichtkaarten voor Shell. In zijn hoedanigheid van tekenaar van ansichtkaarten had Kruis zich een karikaturale stijl aangemeten. Die kwam hem van pas toen hij in 1965 door toedoen van Martin Lodewijk (tekenaar van *Agent 327*) richting Brussel trok voor een ontmoeting met Hergé. De artistiek directeur van het weekblad *Kuifje* vroeg hem een strip over kinderen te tekenen in zijn humoristische stijl, en verwees naar populaire reeksen als *Peanuts / Snoopy* in de VS. De naam: *Gregor*. Er zouden slechts 24 strippagina's van verschijnen, maar de aanzet was gegeven. Wie goed kijkt naar de personages uit *Gregor*, met name de moeder en de oma, legt ongetwijfeld linken met *Jan, Jans en de kinderen*.

Jan, Jans en de kinderen, © Sanoma-Uitgevers BV.

Het zou echter nog vijf jaar duren eer Kruis die familie uit zijn tekenpen wist te schudden. Eerst hield hij zich namelijk nog een tijdlang bezig met het in moeilijkheden verkerende Nederlandse stripblad *Sjors*. Kruis nam de hoofdreeks *Sjors en Sjimmië* over van de persioengerechtigde Frans Piët. Ondertussen lag al die tijd een eerste opzet klaar van *Jan, Jans en de kinderen*, een strip die door de toenmalige hoofdredactie van *Libelle* was aangevraagd ter vervanging van de klassieker *Bessie Turf*. Op 12 december 1970 was het dan zover: *Jan, Jans en de kinderen* verscheen. De formule bleek al snel een instantsucces. Nederland herkende zich van bij de aanvang in de non-avontuurtjes van de rode kater, de bezorgde oma of de mondige, opgroeiende kinderen. Antihelden waren het, geliefde antihelden.

De reeks werd een fenomeen. Naast de strip viel vooral de merchandising op: puzzels, klokken, porselein, knuffels, noem maar op. Er kwam ook een hoorspel uit voort en een elpee met liedjes. Maar niet alles verliep even vlot. In Duitsland, Engeland, Frankrijk, Zweden en Denemarken bleek de reeks niet het verhoopte succes op leveren, en ook de animatieserie kwam na twee afleveringen van een halfuur tot een abrupt einde. Iets gelijkaardigs gebeurde met de tv-serie voor NCRV.

In december 1998 hield Kruis ermee op. Maar *Jan, Jans en de kinderen* ging verder. Kruis richtte een Studio op en trok tekenaars aan die zijn succesreeks konden voortzetten. Twee jaar later toverde Kruis de *Jan, Jans en de kinderen*-personages echter opnieuw op het witte vel voor de Leprastichting. Dat kwam, zei hij achteraf, omdat hij nu een volledig album kon maken zonder de slopende deadlines. Zijn bezoeken aan lepraprojecten in Mozambique lieten zo'n indruk na dat het eerste album uit die reeks werd gevolgd door een nieuw album dat zich afspeelde in Suriname, waar *Jan, Jans en de kinderen* al populair waren dankzij de albums en *Libelles* die Nederlandse Surinamers naar hun familie en vrienden in hun thuisland stuurden. Wellicht als dank aan hen voegde Kruis aan het bekende papieren gezelschap een Surinaams meisjes toe: Johanna. Vandaag wordt zij in Kruis' atelier zo nu en dan uit de schuifrekken gehaald, afwisselend met het blonde jongetje Woutertje Pieterse. Want hun avonturen wil Kruis graag vervolgen.

Zevenenzeventig jaar is ridder Jan Kruis, maar wie denkt bij zo'n oeuvre in godsnaam aan stoppen?

GEERT DE WEYER
